

Anna Jagiełło Szostak

Kryzys polityczny w Czarnogórze: upadek rządu Dritana Abazovicia

20 sierpnia 2022 r. parlament Czarnogóry przegłosował wotum nieufności dla rządu Dritana Abazovicia. Kluczowym powodem upadku rządu było podpisanie 3 sierpnia 2022 r. porozumienia (*Temeljni ugovor*) pomiędzy rządem czarnogórskim a Serbską Cerkwią Prawosławną (SCP), gwarantującego SCP własność kościołów i klasztorów na terytorium Czarnogóry. Przeciwny porozumieniu był prezydent Milo Đukanović, lider Demokratycznej Partii Socjalistów (*Demokratska partija socijalista*, DPS). Kryzys polityczny trwa od wyborów parlamentarnych w 2020 r., gdy po trzydziestu latach odsunięta od władzy została DPS.

Porozumienie pomiędzy Czarnogórą a Serbską Cerkwią Prawosławną. Rząd Czarnogóry już w lipcu 2022 r. przyjął projekt porozumienia, wobec którego pojawiło się szereg zastrzeżeń. Dotyczyły one: naruszania świeckiego charakteru państwa, niezgodności z konstytucją, braku transparentności w procesie sporządzania dokumentu, braku możliwości przedyskutowania zmian. Ponadto przyznanie Cerkwi szerszych praw w porównaniu z innymi wspólnotami wyznaniowymi rodzi obawy o jeszcze większy wpływ Serbii na Czarnogórę. Opinia publiczna nie była także informowana o terminie podpisania porozumienia. D. Abazović, który 28 kwietnia 2022 r. został wybrany na premiera, wymienił podpisanie porozumienia z SCP jako jeden z priorytetów swojego gabinetu (zob. [„Komentarze IEŚ”, nr 669](#)). 1 sierpnia 2022 r. D. Abazović oficjalnie odrzucił wszelkie zastrzeżenia organizacji pozarządowych oraz Czarnogórskiej Akademii Nauk i dwa dni później potajemnie podpisał porozumienie z patriarchą Serbskiej Cerkwi Prawosławnej Porfirijem. Porozumienie to dokument, który:

1. gwarantuje Serbskiej Cerkwi Prawosławnej rozdział Serbskiego Kościoła Prawosławnego (SCP) od państwa Czarnogóry;
2. stanowi, że SCP posiada osobowość prawną, a Czarnogóra uznaje jej ciągłość od 1219 r.;
3. gwarantuje SCP, że w jej obiektach władze państwowe Czarnogóry nie mogą podejmować środków bezpieczeństwa bez uprzedniej zgody właściwych władz SCP;
4. gwarantuje nienaruszalność własności SCP (świątyni, budynków i innych nieruchomości), a państwo zobowiązuje się do zarejestrowania dotychczas niezarejestrowanych nieruchomości należących do SCP w Czarnogórze;
5. daje SCP uprawnienia publiczne i otwiera możliwość wprowadzenia nauczania religii w szkołach.

D. Abazović wskazał, że rząd jest zdecydowany nadać identyczne prawa wszystkim wspólnotom religijnym, co jest charakterystyczne dla państwa świeckiego i europejskiego. Wcześniej podobne umowy, ale z mniejszymi uprawnieniami niż w przypadku SCP, zostały podpisane z Kościołem katolickim w 2011 r. oraz Wspólnotą Islamską i Wspólnotą Żydowską w 2012 r. Stwierdził ponadto, że ewentualne obalenie rządu w związku ze sprzeciwem wobec porozumienia będzie wsparciem dla rosyjskich wpływów w Czarnogórze. Prorosyjski i proserbski Front Demokratyczny (*Demokratski front*, DF) ocenił podpisanie porozumienia jako efekt konsekwentnej walki politycznej o prawa ludności serbskiej i SCP w Czarnogórze. Z kolei Ranko Krivokapić, minister spraw zagranicznych, nazwał podpisanie dokumentu „historycznym oszustwem”, porozumieniem „zatwierdzonym w Belgradzie i uchwalonym w Czarnogórze”, „aktem, który uderza w konstytucyjne fundamenty Czarnogóry”. Wskazał, że według SCP Czarnogóra nie istnieje, nazywana jest „bękartem i wymyślonym narodem”¹. Dodał także, że poprzez SCP umacniane są rosyjskie wpływy w Czarnogórze, pogłębieniu ulegają podziały wśród czarnogórskiego społeczeństwa oraz promowane są instytucje antyunijne.

¹ S. Janković, A. Durović, *Nakon potpisivanja Temelnog ugovora sa SPC upitan opstanak Vlade*, 03.08.2022, <https://www.slobodnaevropa.org/a/crna-gora-srpska-pravoslavna-crkva-potpisan-temeljni-ugovor/31972164.html> [20.08.2022].

Wotum nieufności. Podpisanie porozumienia z SCP przez D. Abazovicia przyczyniło się do wypowiedzenia poparcia dla jego rządu w pierwszej kolejności przez DPS². W inicjatywie DPS stwierdzono, że po pierwsze, premier D. Abazović faworyzuje SCP w stosunku do innych wspólnot religijnych i fałszuje czarnogórską historię oraz oficjalnie przenosi własność budynków cerkiewnych w Czarnogórze na SCP. Po drugie, poprzez swoje działania doprowadził do wzrostu napięć w społeczeństwie oraz opóźnień w wypełnianiu zobowiązań wobec Unii Europejskiej. Wniosek o wotum nieufności dla 43. rządu Czarnogóry złożyła partia M. Đukanovicia wraz ze swoimi koalicjantami: Partią Socjaldemokratyczną (*Socijaldemokratska partija*, SDP), Partią Liberalną (*Liberalna partija*, LP), Socjaldemokratami (*Socijaldemokrate Crne Gore*, SD) i Demokratycznym Związkiem Albańczyków (*Demokratska unija Albanaca*, DUA). Przeciwni kontynuacji prac obecnego rządu byli także: Demokraci (*Demokratska Crna Gora*, DCG), Zjednoczona Czarnogóra (*Ujedinjena Crna Gora*, UCG), proserbska Prawdziwa Czarnogóra (*Prava Crna Gora*, PCG) i Partia Boszniacka (*Bošnjačka stranka*, BS). Z kolei posłowie z proserbskiego Frontu Demokra-tycznego (*Demokratski front*, DF), Socjalistycznej Partii Ludowej (*Socijalistička narodna partija*, SNP), Sojuszu Demokratycznego (*Demokratski savez*, DEMO) i Zjednoczonej Akcji Reform (*Ujedinjena reformska akcija*, URA) Abazovicia nie wzięli udziału w głosowaniu. 20 sierpnia 2022 r. 50 spośród 81 posłów wyraziło wotum nieufności wobec rządu. W tej sytuacji prezydent M. Đukanović będzie mógł mianować nowego kandydata na premiera.

W opinii D. Abazovicia wotum nieufności jest wynikiem prób walki jego rządu z przestępczością zorganizowaną, która to stara się zdestabilizować państwo i poprzez media wpływać na wizerunek rządu. Jako przykład podał firmę Bemax, wcześniej kojarzoną z osobami z Demokratycznej Partii Socjalistycznej Milo Đukanovicia. Bemax jest właścicielem partii papierosów skonfiskowanych w maju 2022 r. w czarnogórskim porcie Bar. Abazović powiązał także przestępczość zorganizowaną z zabójstwami redaktora naczelnego czarnogórskiego dziennika „Dan” Duško Jovanovicia z 2004 r. i byłego właściciela chorwackiego tygodnika „Nacional” Ivo Pukanicia z 2008. Obaj dziennikarze pisali o udziale władz Czarnogóry w przemyśle papierosów³. Na podstawie danych z *Global Organized Crime Index* z 2021 r. Czarnogóra pod względem przestępczości zorganizowanej znajduje się na bardzo wysokim, czwartym miejscu wśród 44 państw europejskich. W raporcie wskazano na niskie zaufanie społeczne wobec państwa, korupcję, nietransparentne prawo i brak realizacji strategii skierowanych przeciw przestępczości oraz ochronę grup przestępczych przez elity rządzące⁴.

Wnioski. Obecny kryzys polityczny powoduje niestabilność Czarnogóry i, z jednej strony, oddala państwo od reform związanych z akcesją do Unii Europejskiej. Można też oczekiwać, że UE po raz kolejny będzie interweniować w sprawie rozwiązania napięć wewnętrznych. Z drugiej strony, Serbska Cerkiew Prawosławna, podobnie jak popierająca porozumienie z SCP partia DF, są postrzegane jako wyraziciele rosyjskich wpływów w Czarnogórze (zob. „Komentarze IEŚ”, nr 669). Ponadto podsycana jest „tradycyjna” polaryzacja społeczeństwa czarnogórskiego i elit politycznych pomiędzy zwolennikami bliskości z Serbią, wspieranymi przez SCP i utrzymującymi dobre relacje z Rosją, a tymi, którzy popierają rozwój tożsamości czarnogórskiej i współpracę z Zachodem.

Powołanie nowego rządu będzie jednak problematyczne i może odbyć się na podstawie wyników wyborów parlamentarnych z sierpnia 2020 r., jeśli zebrane zostaną podpisy 41 deputowanych. Podjęcie decyzji będzie utrudnione ze względu na brak porozumienia pomiędzy politykami, ponieważ Demokraci i DF nie chcą współpracy z DPS, z kolei DPS może nie być skłonna do utworzenia następnego rządu mniejszościowego. Także D. Abazović zapowiedział wycofanie się z konstruowania nowego rządu ze względu na odrzucenie planu jego rekonstrukcji. Wyborów parlamentarnych można się spodziewać pod koniec 2022 r., jeśli w ciągu 90 dni nie zostanie uformowany rząd. Wybory mogłyby się także odbyć razem z wyborami samorządowymi do końca października 2022 r. lub wraz z wyborami prezydenckimi, zaplanowanymi na wiosnę 2023 r.

² W sierpniu 2020 r. DPS, po trzech dekadach sprawowania rządów, przegrała wybory parlamentarne. Nowym premierem został Zdravko Krivokapić popierany przez metropolitę Czarnogóry i Przymorza Amfilohija, który w znacznym stopniu przyczynił się do jego zwycięstwa oraz apelował o głosowanie przeciwko rządzącej DPS („Komentarze IEŚ”, nr 296).

³ HINA, *Pala vlada Crne Gore*, <https://www.index.hr/vijesti/clanak/pala-vlada-crne-gore/2388510.aspx> [21.08.2022].

⁴ *Global Organized Crime Index*, <https://ocindex.net/country/montenegro> [22.08.2022].